

lògic del gran Lull, tan superior a les creences del seu temps: «... se fa *terràtrèmol* per l'encontrament de les aigües e del àer qui són en les cavernes --- Antigament era més de *terràtrèmol* que ara, per ço car de la terra que les aigües duen en la mar s'umplen les cavernes qui són deïjós la terra, participants ab la mar», *Proverbis de Ramon*, 196. A continuació llista dels altres pasatges on el nostre heroic i santíssim pensador tractà de terràtrèmols: *Merav.* II, 66; *Do. Pu.* ed. 1906, pàgines 140 i 191.

D'ells no resulta si el feia f. o m. Però: «venc una *terràtrèmol* per l'engyn del diable que-ls fo viçares que tota la terra-s degués perdre e confondre» en el *Libre de Sidrach*, 11; «fets ja los fonaments del dit temple, fon feta *terràtrèmol*, per tal manera que destruví e enderroçà tots los dits fonaments», *Eiximplis* (Ag. II, 237); «en l'any 1427 vingué tanta *terràtrèmol* en la ciutat de Bna. ---», anotació val. de 1429 (*BSAL* V, 65); d'altra banda hi ha dos testimonis clars del masculí en cites medievals del *Dag.* i dos de l'*AlcM.*

La major part en aquest sentit són equívocs: «féu tan secutides de terra *trèmol* en aquesta montanya, car ---» a. 1428, *InuLC*, s. v. *secodir*, i s. v. *te-* en dóna de semblants de 1427, 1430, 1560 etc., només una, de 1373, sembla ser m.: «letra --- de Ila --- que devia venir lo --- *teratrèmol* ---»; en intentar el pastor matar la màrtir Sta. Margarida ofegant-la en una tina plena d'aigua, «venc un tro del cel e *terràtrèmol*, e tot se vessà», *StVicentF* (*Serm.* II, 176).

Notícies dels que ens han somogut el sòl. Joan Buada de Sant Esteve de Bas (c. 1480, fets de 1428) dos cops «féu --- secudides de terra *trèmol* ---» (*Villanueva, Vi. Li.*, 300-301); «aquest die [20-XII-1511] a les set hores menys un quart ans de migjorn, féu una bona verdugada de *terràtrèmol*, de la qual la gent se spantà molt», *Ardits* III, 230; «se seguí una molt fort e desastrada e molt terrible percuridida de *terràtrèmol*, semblant de la qual no era estada sentida en lo passat, la qual durà per gran espay, en tant --- que no hi hac alberc en --- la ciutat que no-s consentís e-s fenés axí en parets foranes com dintre», c. 1510, *PJComes, Co. ass.*, 51; «per la dita rahó vénen mortaldats, guerres, fams, sequedats, *terràtrèmol* e altres grans flagells», *Aureum opus*, 230; «Lo déu de Amor desaparegué que jamés no fon vist, ni los àngels; e tots los draps se començaren a moure quasi com a terra *trèmol*», *JoMartorell* (Ag. I, 136.11f.).

Sempre en ús constant fins avui: «Mes una nit bramaren la mar y'l tro: de *trèmol* / com fulla en mans del Bòreas, l'Europa *trontollà*, / y despertada, a punta de dia, al *terràtrèmol*, / d'esglay cruixint-li 'ls ossos no veyal món germà»; «de prompte, a una *terràtrèmol* que 's juny ab la tempesta, / l'ídol s'ensorra en grifol d'aygua llotosa y sanc / ---», *Atl.* I, 9c; III, 28a; «de timbera en timbera, quan Gedhur cau, / ressona amb *terràtrèmol* tota la vall», *Canigó* VIII, 177. En fi, de vegades amb la idea general de 'terrabastall', Verdaguier, *La Fugida a Egipte* (O. C. Pop. XI, 44).

Popularment segueix usant-se el mot en tot el territori de la llengua, des del cap dels Alts Pirineus (Car-

dós, 1934) fins al Migjorn val. (MGadea, *T. del Xè* I, 240). La pronúncia en cat. central és *tə̀rə̀trèmul* (no *tə̀r-* com posa *AlcM*), *tə̀rə̀trèmol* (Tavascan) o *tə̀rə̀trèmol* (Estaon) en cat. occid., *-trèmol* en val. (MGadea, *l. c.*), mentre que a les Illes vulgarment s'ha traslladat l'accent a la final, almenys men. *terràtrèmol* (Moll, *AORBB* IV, 105), i també, almenys en part, a Mall.: en el terme de Campanet hi ha la *cova des tərə̀trə̀trə̀mòl* (1964; també Masc. 5G8, no sé si per tradició de ser de formació sísmica): allí hi ha contradicció entre l'accentuació oxítona d'*AlcM* i *terràtrèmol* escrit així en Moll, *Gram. Hist.*, 100, 178, 303: en tot cas que aquest trasllat d'accent és recent ens en donen testimoni uns versos del mall. Benet Espanyol (a. 1541): «Puix contra 'l dimoni - donàs mortal guerra / --- / perque tants miracles - féreu en la terra, / ab un *terràtrèmol* - que tots nos aterra: / de tant gran merèixer - fou vostre morir!» (*JMBover, Bi. Escr. Bal.* I, 257.12.4).

Potser és manlleu del cat. (més que mossarabisme) el murc. *terretremo* (GaSoriano), mentre que el cast. literari europeu *terremoto* [c. 1300] és manlleu de l'it. *terremoto*, la terra dels terràtrèmols màxims; i, en canvi, a l'Amèrica hispana, que també ho és, no es diu altra cosa que *un temblor*.

Altament el nostre mot és vell i autòcton en llengua d'oc; allà, en efecte, documentat des de c. 1300: «venc *terràtrèmols* per l'engenh del diable» en la versió occitana del *Libre de Sidrac*, i «quan lo *terràtrèmols* se fay ---» en el *Breviari d'Amor* (Rayn. V, 355, que cita també un fr. ant. *terretremble* en un text tardà; no en *PSW*); fins avui el mot resta ben viu, com *terro-tremo*, amb el tractament fonètic normal de *-ol* a Provença, on el *TdF* en dóna fraseologia usual i dos testimonis poètics en els provençals JSicard i GZerbin (S. XVII, tots dos). En gascò hi ha però la interessant forma *terràtrém*, bona comprovació de l'ètimen *TERRAE-TREMOR*, car aquí la dissimilació en lloc de mudar en *-l* degué reduir d'hora a *-tremo*. Ja figura així en el S. XVI en l'Egloga III, 85 de Pei de Garròs (Armanhac), avui aranes *terràtrém* (1924), Lavedà «*terretrem* m.: tremblement de terre» (Cordier), bearn. *tèrre-trém* (Palay); les dues cites de *terràtrém* en *AlcM* són confusions, segurament, amb l'aranès.

En llatí la denominació més corrent fou *terrae motus* (Ciceró i passim), però d'altres escriptors en diuen simplement *tremor* (Sèneca, Plini el Vell, Claudià, Glosses), altres *tremores*, quasi com un 'plurale tantum' (Ovidi, Lucà, Petroni, Sèneca, Plini, Lucreci VI, 547), i en Lucreci ja quasi trobem la nostra combinació: «*tremor terras* graviter pertentat» (VI, 86 i de nou VI, 577). Hem de partir de consegüent d'aquest *TERRAE TREMOR* paral·lel a *TERRAE MOTUS*, i no és estrany que el mot s'hagi conservat en nominatiu, quan es tracta de quelcom actiu que a penes pot funcionar com a acusatiu, però sí, ai dels humans, com a subjecte o predicat; que la Ë hagi donat è en cat. or. no és més xocant que en el cas de l'arbre *trèmol*.

Hi ha hagut algun equivalent en la llengua. El *Dag.* cita *terràtrémer* en Verdaguier; «*tremolaments* / feren